

Búcsú Sulyok Vincét I (1932-2009)

Ménf t l Ménf csanakig

Keveseknek adatik három hazát megélniük. Sulyok Vince rákényszerült, és neki sikerült. Az elsőből, a szülőhazából 1957 februárban menekülni kényszerült. A harmadikat, Spanyolországot krónikus torokbetegségének orvoslására választotta. A második hazában, Norvégiában teljesedett ki az élete. Ott fejezte be egyetemi tanulmányait, ott alapított családot, s nevelt fel Éva asszonnyal két gyermeket. Ott hagyott maradandó nyomot hangya szorgalommal végzett szellemi munkálkodása az Oslói Egyetemi Könyvtárban s annak Hungarica gyűjteményében. Ott teljesedett ki igazán írói, műfordítói munkássága. Élt, halt e három országért.

*Álmaimban régóta hallom már a déli
vizek zúgását, hívását — s most itt ülök e partok
fölött s a kéken-zölden gördülő
tengerre nézek: nagy madár csapat
kanyarodik részegült örömmel a víz
s a hosszú parti pálmásor fölé.
Ülök itt a meleg szelekben,
miközben északi kertemben méteres
hó alatt szunnyad minden élet.
Észak és dél kettősségében így élek:
norvég állampolgárként északi
telek menekültje itt — és fizetővendég
e napos spanyol partokon. De (így vagy úgy)
mindkét helyen idegen valamiképpen.*

(Északi telek menekültje, részlet, Torrevieja, 1991.)

Sulyok Vince 1932-ben született Ménfőn. A gimnáziumot 1944 őszén a győri bencéseknel kezdte, de az egyházi iskolák államosítása miatt a Révai Miklós gimnáziumban érettségizett 1952-ben. Az 1956-os forradalom alatt az Egri és Heves Megyei Forradalmi Tanács tagja, az egri Népújság főszerkesztője. Forradalmi tevékenységéért le akarták tartóztatni, de az utolsó pillanatban külföldre menekült.

„Tevékeny részvételem az 56-os forradalomban azzal a rettenetes következménnyel járt tehát, hogy hazámat elhagyni kényszerültem végülis, bármennyire nem akartam is azt. Jugoszláviában öt hónapnyi, internálással felérő tartózkodás várt rám hat különböző lágerben (menekülttáborban), míg végre 1957. július 5-én Norvégiába kerülhettem. Éspedig saját kívánságom szerint, ámbár kezdetben inkább Svájcba, majd Németországba szerettem volna eljutni, ez azonban nem volt lehetséges, mert előírányzott kvótáik közben beteltek. A norvég világ már gimnazista korom óta vonzott, noha persze nem oly módon, mintha már akkor ott kívántam volna letelepedni és ott leélni életemet. De Knut Hamsuntól és Sigrid Undsettől mindent elolvastam, amihez csak hozzáférhettem magyarul, később Henrik Ibsentől és más norvég íróktól is, és Grieg zenéjéből is ismertem valamit, hasonlóképpen Edvard Munch festészetéből. Legizgalmasabb nem-szépirodalmi olvasmányaim közé tartoztak Fridtjof Nansen és Roald Amundsen írásai is, valamint a róluk írt beszámolók. Szellemileg-lelkileg tehát egyáltalán nem felkészületlenül indultam Norvégiába, mikor erre 1957. júniusának közepén váratlanul lehetőséget nyitott a sors.” (Az én ezerkilencszázötvenhatom, részlet)

*Egy ároknál megállt kísérom
s fojtottan súgta: „Ez itt a határ...
segítse Jézus!” – Kezem megragadta,
s csendesen ment is vissza már.*

*Háromnegyed kettő volt. Fénylett
a mutató, az óra zümmögött.
A hűvös köd derengve rettent egybe
imbolygó vállai mögött.*

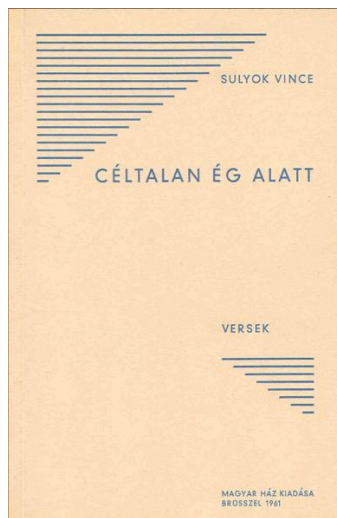
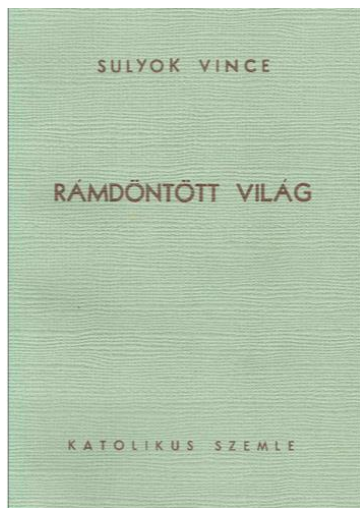
*Magam maradtam. Átugortam.
A dobbanástól visszhangzott a táj,
s lihegve vártam, fuldokolva... higgyem,
hogy mögöttem van minden borzadály?*

*S mert rá gondoltam: mint az ostor
az állatot, a szörnyű félelem
úgy végigvert, hogy futottam, rohantam!
S a Szabadság már ott futott velem...*

(Menekülés Niska-Banja, Jugoszlávia, 1957. február 28.)

Sulyok Vince Norvégiában talált második otthonára, az Oslói Egyetemen folytatta tanulmányait, s 1963-ban német és történelem szakon cand.philol.-címet szerzett. Ezt követően az Egyetemi Könyvtárban volt évtizedeken át a közép- és kelet-európai

részleg (s benne a bőséges hungarica-gyűjtemény) szakértője és vezetője. Eközben folyamatosan publikálta verseit az emigráció folyóirataiban: az Irodalmi Újságban, a Katolikus Szemlében, a Nemzetőrben és az Új Látóhatárban. Verseskötete 1958-ban jelent meg a római Katolikus Szemle (*Rámdöntött világ*), majd 1961-ben Brüsszelben a Magyar Ház kiadásában (*Céltalan ég alatt*).

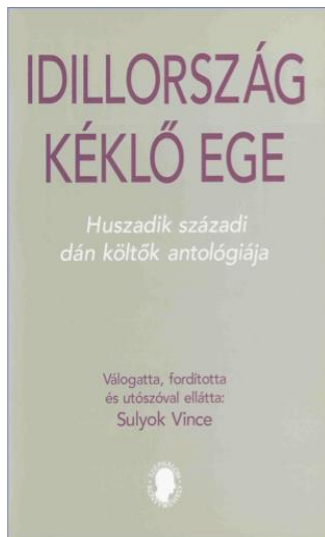
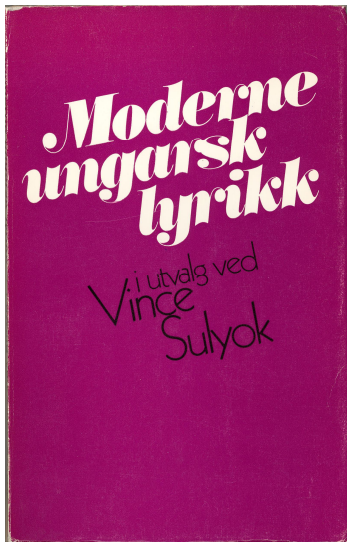
A rákövetkező években további kötetekben, antológiákban, nyugati magyar lapokban és folyóiratokban jelentek meg versei. 1997-ben a budapesti Széphalom Könyvműhely gondozásában egy bőséges, 307 oldalas válogatás látott napvilágot *Fényörvény életünk* címmel. Ugyanott jelent meg 2002-ben a *Tegnapodban élsz* című kötete, amelyben az 1998-2001 között írott versek kaptak helyet.

*Az olvasásban megfáradva, olykor
a valóság felszínére evickélek,
s a feketén nyüzsgő hangyabetűk
és a fehér könyvoldalak helyébe
hirtelen távoli, gyerekkori
nyarak égető napja vág a szemembe
s gabonatáblák aranyának felém,
mint egykor valaha valamelyik
dűlőnkben, ahol arattunk s én a kévétet
hordtam egybe „képékbe”,
vagy dobáltam fávillával a szekerekre
a nehéz kévétet napestig, fáradságot
alig-alig érezve,
mert sürgetett az is: az elvégzendő
munka, de még inkább talán
az ég alján gyanúsán magasra feltorlódo
felhők sötét fenyegetése.
Versenyfutás volt ez az idővel, igazi,*

s a nyertese mi lettünk,
mert villámaival kaszálva
az eső egyre inkább távolodott.
Szerettem az asztagrakást s szerettem
dobálni az arany búzaszemektől
súlyos kéréket a cséplőgép
dobjára, az „etető” keze ügyébe.
Aranyidő volt ez az életemben,
réteken és szőlőkben töltött,
aranyidő, mit a kor táblájáról,
mint tanító szivacsával a felírt
betűket, itt a sors egy életformát
törölt le irtalom nélkül örökre.

(Egykori arany éveim Billingsstad, 2009. március 27.)

Közben folyamatosan publikálta irodalmi és történelmi tárgyú cikkeit és tanulmányait a norvég lapokban és folyóiratokban. Szinte évente jelentkezett fordításkötetekkel: a norvég, a német, az orosz és a magyar irodalom jeles műfordítója volt. Többek között Petőfi Sándor, József Attila, Illyés Gyula, Weöres Sándor, Pilinszky János, Csoóri Sándor, Kányádi Sándor, Konrád György és Esterházy Péter neve szerepelt a kiadványokon. A Nyugat-nemzedék költészetét a *Moderne ungarsk lyrikk (Modern magyar líra)* című kötetben mutatta be.

Az 1970-es évektől fokozatosan lehetőség nyílt arra, hogy a skandináv, így a norvég irodalmat is magyarországi és erdélyi folyóiratokban és kötetekben az olvasók elé tárja. A Magyar Írószövetség Arany János Alapítványának „Az év könyve” (műfordítói kategória) címét 2002-ben az *Idillország kéklő ege, Huszadik századi dán költők antológiája* című kötete nyerte el. Korábban pedig Oslo Város Fordítói-

díját kapta meg Petőfi kötetéért. Határ Győző így emlékezett meg róla: A diaszpóra költői közül *Sulyok Vince* tette meg a legnagyobb utat: a hazai költészet motyójával indult, de odakint övé lett „a teljes látóhatár”; „érzékeny idegrendszerű kozmopolita és a kultúra minden komfortjával berendezett elme” (forrás: G. Komoróczy Emőke: Határ Győző életműve)

2007-ben a Hollandia Mikes Kelemen Kör Irodalmi Figyelő-díj odaítélésekor laudációjában Arday Géza irodalomtörténész a következőket mondta: „Akinek módjában áll áttekintenie *Sulyok Vince* hatalmas műfordítói és alkotói munkásságát, először megdöbben a kötetek és költemények mennyiségétől, azután felocsúdik, ám bepillantva az életműbe másodszer is megáll egy pillanatra az elvégzett munka minősége láttán. Nem nehéz bárkinek is felmérnie, hogy egy olyan irodalmi életművel állunk szemben, amely még messzemenőig nem lezárt, de elválaszthatatlanul egyet jelent a magyar költészet norvégiai megismertetésével. Megállapíthatjuk, hogy *Sulyok Vince* egy több évtizede működő intézmény! ... a kis népek nem egymást fordítják, hanem a nagyokat, ám ha mégis, akkor az azért történhet meg, mert a kis népek érzés- és gondolatvilága közelebb áll lelkileg-szellemileg egymáshoz. Ez lehet a mélyebb oka a norvég-magyar kapcsolatnak, amit *Sulyok Vincének* köszönhetünk. Azért is hálásak lehetünk, hogy az 1974-ben megjelent nagy Norvég Lexikon meghívott szerkesztőjeként több mint 800 magyar vonatkozású szócikket írt a lexikon 16 kötetébe: irodalmunkról, nyelvünkéről, történelmünkéről, művészetünkéről, művelődésünkéről. Az „Ungarn” címszó 12 oldalas történelmi bemutatást tartalmaz.”

(forrás: Mikes International, 48. Tanulmányi Napok)

*Mi történik a nyelvvel,
a másik életből hozottal,
az anyanyelvvel,
mi történik vele évtizedek
során az idegenben,
hol ellene létezik minden,
támadja, ostromolja, rongja
minden órában rádió,
tévé, újság, reklámszöveg
s az az idegen nyelv, amelyben
benne élsz, az utca s munkahelyed
nyelve, az a szükséges, az a második,
amely talán kedves is, szép is,
de mindenképpen létfeltétele
új életednek, házadnak, autódnak,
pénzednek és egyre inkább,
minden új nappal egyre inkább
az álmaidnak is, a terveidnek —
mi történik az anyanyelvvel,
a távoli múltból, a távoli
hazából magaddal hozottal
az idegen nyelvi közeg
mindennapi támadásai közepette?
Megtépázódik, szürkül, megkopik,*

*szavakat veszít, színt, zamatokat,
szíinig telítődik idegenséggel
és süllyed, süllyed a tudattalan
mélyére, mintha feneketlen
kútba süllyedne, honnan csak a múlt
emlékei hozzák föl néhanap
a fényre, s egy-egy verssor, könyv vagy ének.
Jaj annak, akit sorsa kiszakít
hazájából, anyanyelvéből,
de ezerszer jaj annak, aki kész
feledni mindkettőt; mert új hazát
s új anyanyelvet cserébe nem ad
a másik ország, ahol élsz s az új nyelv,
bárhogy betölti mindennapjaid!
Míg neved magyar, idegen maradsz,
míg múltad magyar, idegen maradsz,
bárhova vet a sorsod!*

(Hazád és anyanyelved, Torrevieja, 1991.)

A sors rákényszerítette arra, hogy idegen országban teremtsen új egzisztenciát magának. Emellett sajátos missziónak tekintette az emigrációt: Számtalan magyar író norvégiai látogatását kezdeményezte akkor, amikor a Nyugat szót még csak magában ejthette ki bárki, akkor is csak halkan. Hazai s határon túli alkotóművészek élvezték vendégszeretetét, és felesége, Éva asszony gondoskodását. De sokat tett azért is, hogy a Skandináviában élő magyar olvasók és alkotók is megtalálják az anyanyelvük ápolására legalkalmasabb fórumokat. Egyik szerkesztője volt a világviszonylatban is különlegesnek mondható irodalmi és képzőművészeti lapfolyamnak, az Ághegynek. Nehéz felsorolni mindazt, hogy mennyiszor sietett mások segítségére. Nem is igen szerette, ha ilyesmi került szóba. Csendben, szerényen tette a dolgát.

*Boldog, akit (amikor meghal)
hitves és gyermek elsírat,
kit megőriznek emlékeztükben,
kire mindig van jó szavuk,
kiért évek, évtizedek múltán is
könnycseppet tudnak
szétmorzsolni a szemsarokban,
kit emlegetnek és kinek álmukban
még sokáig megfogják a kezét,
kinek sírjához ki-kijárnak,
kinek ezzét vagy azzát, emléktárgyait
évekig őrzik kegyelettel.
Egy napon meghalunk
mindannyian, nem lesz kivétel,
élünk ötven vagy nyolcvan évet
a földi fényben*

- egyszer, és soha többé!
 Kimúlunk a világból,
 ezt kerülni nem lehet,
 jönnek évszázadok, évezredek
 helyünkre mások állanak
 és másoké lesz mindenünk.
 Porból jöttünk, porrá leszünk.

(Memento Mori, Torrevieja, 1991.)

Mint történész nagy szolgálatot tett a magyarságnak. 10 éves munkával elkészítette a több mint 700 oldalas monográfiáját *Magyarország története és művelődése* címmel (*Ungarns Historie og Kultur*, Solum Forlag 1995), amelyben az északi népeknek mutatta be hazánk történelmét, kultúráját. Borítójául, szülőhelye emlékére, a tragikus kimenetelű ménfői csatát ábrázoló festményt választotta a Képes Krónikából, amin ugyan nehéz ráismerni a mai Ménfő-Csanakra, de jól látható a mélybe zuhanó Árpád-sávos zászló s a vele együtt a mélybe taszított magyar és kabar királyiak, velük szemben pedig a német császáraik a hozzájuk átpártolt magyar fegyveresekkel. Munkáját Bethlen Gábor díjjal tüntették ki Budapesten. 1999-ben pedig Nagy Imre- Emlékplakettet kapott.

1996-ban az oslói Magyar Követség rendezvényén a Pro Cultura Hungarica díj átvételekor a Duna TV-nek adott interjújában elmondta, hogy amiként Ady fordításával sem ért el nagy sikert Norvégiában, úgy Nagy Lászlóval sem járna jobban (pedig nagyon, de nagyon szeretné egy vaskos kötetben bemutatni a skandináv olvasóknak), hiszen mindkettőjük költészete annyira magyar, hogy oldalakon át kellene magyarázkodni, értelmezni gondolataikat. Pilinszky fordításaival – folytatta – viszont meglepő elismerést aratott. Úgy látszik, Pilinszky humanizmusa átsugárzott a lefordított sorokon eltalálva a norvég olvasók szívét. Végül némi szomorúsággal jegyezte meg, hogy mennyire meglepte ez a kitüntetés, hiszen tudtával eddig ezt a díjat a magyar

kultúráért sokat tett külföldiek kapták. Ezek szerint nem számítok magyarnak? – tette fel a költői kérdést.

*Nevemet itten nem ismeri senki
s valószínűleg még az se érdekel senkit,
hogy behunyt szemmel mért ácsorgok itt
tövében ennek a forró házfalnak,
honnan jöttem ide és hova készülök.*

*Nem tudják, hogy magyar földön születtem,
nem tudják, hogy mégis norvég vagyok:
útlevellem és állampolgárságom
norvég, noha anyanyelvem magyar,
azaz hol magyar, hol meg norvég,
lakhelyem pedig hol spanyol, hol norvég,
szülőföldemre turistaként járok,
mert hazámnak nincs másképp szüksége rám.*

(*Tűnődés falhoz szorulva*, Torrevieja, 2004.)

2007-ben születésnapján a 75 éves, ereje teljében lévő költőt, a Bezerédj-kápolnában ünnepelték egy irodalmi esttel író társai, rokonai, tisztelői. Sulyok Vince ekkor adta át Ménfőcsanak közösségének hagyatékba emléktárgyainak, köteteknek, kéziratoknak egy részét. Ezek a könyvtár egy külön helyiségébe, a Sulyok emlékszó-bába kerültek. Szülővárosa pedig ekképpen reagált:

„A ménfőcsanaki Részönkormányzat képviselői testülete 2007-ben alapította a Ménfőcsanakért Plakettet, amit a helyi születésű vagy hosszú ideje itt élő, Ménfőcsanakot kiemelkedő munkájával, szellemi vagy tárgyi alkotásaival becsülettel, szeretettel képviselő személy kaphatja. Olyan ember, akire mindenki büszke lehet, s élete példaértékű. Első alkalommal a 75. születésnapját szülőhelyén ünneplő Sulyok Vince Oslóban élő költőnek ítéltük oda” (forrás: Gangl András Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának képviselője, Ménfőcsanak Részönkormányzatának elnöke)

Sulyok Vince

Vérezni kezd a tenger

Versek

Kaiser Ottó illusztrációival

Argumentum

Legújabb kötetének megjelenését már nem érthette meg. Nemrég megjelent az Argumentum kiadó gondozásában *Vérezik a tenger* címmel. Az új évezred terméséből válogatott versek az alábbi alcímek alatt tagolódnak négy ciklusba: *Egyszer itt éltem én is, Ártatlanok közt, Vérző kézfejed, A boldogság egykor.*

*Kertnyi hazám, te a Sarkcsillag alatti,
mit az Idő feneketlen vize
magába éppen most nyeldes el:
a Múltam voltál itt sokáig
évtizedeken át helyettesítve
gyerekkorom kertjét, a dunántúlit,
amit apámtól örököltem volna, ha....
Hasonmását magam teremtettem meg itt,
s noha a föld itt sokkalta hűvösebb,
kertem mégis úgy burjánzott elő,
hogy kerítésemnél gyakran meg-megálltak
szomszédok is, meg idegenek is,
csodálni színeit és virulását.
Hat almafám volt s melléjük két szilvafám,
s cseresznyefám kertem legközepében,
s körül a napsütötte domboldalokon
egreszek, málnák, áfonyák, ribizlik,
körbefonva zöld tiszafa-sövénnyel.
Nyírtam pázsitját, s naplementekor
az öntözőgép drágakövei
ragyogtak rám bokrokról-fákról.
A kert azonban egyre erősebb
derekat várt volna el s izmosabb karokat:
meg kellett hát tőle végül válnom,*

*s mint egykor Jézust Júdas elárulta zacskó ezüstért,
árulóként túladtam én is egy marék euróért
két karommal teremtett kertemen.
Hazátlanná ekkor váltam s ezzel igazán:
elszakadva kies norvég Atlantiszomtól.
Gyönyörű egykori kertem, te szép északi:
Immár Isten veled! Immár Isten veled!*

(Búcsúzás északi kertemtől, Billingstad, 2009. április)

Mentorom volt, két évtizeden át pásztorolt.

Tisztelettel süvegelem s búcsúszom tőle a *Minthogyha* című versével.

*Minthogyha lenne választásra mód,
minthogyha másutt s másképp
is élhetnék, kívánnom kellene
s akarnom csak, s lehetnék gazdagabb
és sikeresebb, jöhetnék és mehetnék
egy másik kertben, más égtáj alatt,
másfajta virágok és fák között; □
minthogyha én választhattam volna ezt is
itt, mintha nem egy messzi
Nagy Akarat tologatna az élet
sakk táblájában, apró kis figurát; □
minthogyha sejtteinkbe beépülve
(s beépülve mindenbe) nem létezne
valami Törvény, megmásíthatatlan
s felfoghatatlan, mit csak az eszmélés
rövidke perceiben sejtethet,
villanásnyi időre csak: amíg
fejem — kinban — fölemelem a porból
s rácsodálkozom vizekre-egekre —
fényvillanásnyi pillanatra csak,
mielőtt porrá omlok vissza újból.*

(Torrevieja, La Mata 1997. augusztus)

Oslo, 2009. augusztus

Kovács katáng Ferenc

Lásd még Farkas Flórián méltatását a hollandiai Mikes Kelemen Kör Eurázsiai Kaleidoszkóp című előadásorozatán: www.federatio.org/mikes_int.html Ugyanott olvasható Sulyok Vince számos műve: www.federatio.org/mikes_bibl.html

Tar Károly

Vagy!

Sulyok Vince halálára

Lerakódott benned
a szülőföld,
mint a guanó
és a gondolat,
agyban és érben a mész,
hidegfrontok a csontban,
szemfenéken a képek,
tüdőben a dohányfüst,
nőkben a spermák,
lombban a zöld,
életben a halál.

Jártad északi világod,
honvágymár nem gyötör
otthon és útközben,
sem földön, sem a földben,
mert apránként egészen,
mint órák az időben,
léptek a távolodásban,
betűk a könyvben,
mosoly a nevetésben,
sóhaj a légzésben,
pillantás a nézésben,
mindenütt termékeny
szülőföld lesz belőled.